Výroční zpráva programu genetického zdroje plemene Slezský norik

2024

Zpracovali: Ing. Ivan Petrtýl
Jana Nováková
Ing. Vladimír Teplý
Ing. Blahoslav Políček

Obsah

1. Stav populace v rámci celé ČR a populace genetického zdroje 3
   Tabulka 1: Stav populace SN 2006–2023 3
2. Zvířata nově evidovaná jako genetický zdroj 3
   Plemení hřebci 4
   Tabulka 2: Vývoj počtu zařazených hřebců 4
   Plemenné klisny 4
3. Aktuálně žijící hřebci a klisny 5
   Hřebci 5
   Klisny 7
4. Reprodukční aktivita a výsledky reprodukce 7
5. Výsledky výkonnostních zkoušek 8
   Zkoušky výkonnosti klisen 8
   Základní zkoušky výkonnosti hřebců 8
   Závěr testu chladnokrevných hřebců 8
6. Letní vyrážka 9
7. Zařazení jedince do GZ 9
   Řádné zařazení 9
   Mimořádné zařazení 9
8. Propagační aktivity a praktické využití zvířat 10
   Veřejná informovanost 10
   Výstavy a chovatelské soutěže 10

1. Stav populace v rámci celé ČR a populace genetického zdroje

Stav populace genetického zdroje lze hodnotit jako stabilizovaný s mírně stoupající tendencí v mateřské části populace. Počty plemeníků jedinců jsou víceméně shodné, neboť nově zařazováni jsou plemeníci splňující podmínky zařazení do GZ. Počty klisen mimo GZ mají výrazně klesající tendenci z několika důvodů. Především proto, že mimo GZ a tudíž i v nižších oddílech PK byla zařazena většina klisen méně kvalitních a s neúplným původem. Tyto klisny působily v reprodukci většinou jen omezeně a jsou postupně vyřazovány. Skokový úbytek mezi lety 2012 až 2014 způsobilo vyřazení neaktivních klisen z PK. Počty chovatelů tento trend víceméně kopírují.

Tabulka 1: Stav populace SN 2006–2024

Rok	Hřebci v GZ	Klisny v GZ	Klisny zapsané v PK	Počet chovatelů
2006	35	186	420	
2007	39	211	453	
2008	39	235	438	296
2009	45	247	461	367
2010	43	238	464	359
2011	41	244	476	367
2012	42	287	479	354
2013	39	272	470	353
2014	42	301	406	322
2015	42	309	427	334
2016	49	350	478	348
2017	47	330	488	347
2018	54	353	492	358
2019	53	365	482	349
2020	61	393	506	363
2021	60	388	528	380
2022	60	432	538	335
2023*	60	455	559	350
2024	55	435	570	342

Zdroj: ÚEK Slatiňany

2. Zvířata nově evidovaná jako genetický zdroj

Nově je od 1.1.2021 podmínkou pro evidenci jako genový zdroj potvrzení oboustranného původu – test parentity. U hřebců je tato podmínka splněna beze zbytku. U klisen je drobný problém se zajištěním genetického materiálu matek. Tam, kde nebylo možno odebrat žíně, byly použity vzorky krve z GB VÚŽV Uhříněves. Celou akci s odběrem žíní, párováním vzorků a zajištěním provedení testu zajistila ASCHK v součinnosti se členy RPK SN. Zkušenosti z let 2021 až 2023 ukazují, že se zajištěním genetického materiálu nejsou větší problémy. Členové RPK zajišťují odběr žíní při svodech nebo VZ a domlouvají odběr žíní u matek těchto zvířat. ASCHK shromažďuje tyto vzorky a následně je odesílá na určené místo. Tato spolupráce funguje velice dobře a není potřeba ji výrazně měnit.

Změnou v systému je to, že zápis koní do PK spadá nově do pravomoci RPK NS.

Plemení hřebci

Počet nově zařazovaných hřebců se odvíjí zejména od potřeby jejich počtu v chovu, v závislosti na přirozeném úbytku. Dále od kvality ročníku a od potřeby zařazení konkrétních jedinců (málopočetné linie). Vývoj v posledních letech vyjadřuje tabulka č. 2 a jen potvrzuje, že nově zařazováni jsou pouze hřebci po zkouškách výkonnosti (dále ZV).

Tabulka 2: Vývoj počtu zařazených hřebců

Rok	Počet zařazených hřebců	Z toho po ZV
2006	4	4
2007	4	4
2008	4	4
2009	6	6
2010	4	4
2011	3	3
2012	4	4
2013	3	3
2014	4	4
*2015	1	1
2016	7	7
2017	5	5
2018	7	7
2019	6	6
2020	4	4
2021	2	2
2022	3	3
2023	1	1
2024	5	5

Zdroj: ÚEK Slatiňany

Plemenné klisny

Podmínkou zařazení klisen do GZ je zápis do plemenné knihy a vykonání zkoušky výkonnosti. Těchto zápisů a zkoušek se zúčastňují 3leté klisny. Výjimku tvoří omezený počet starších klisen, které z nejrůznějších důvodů neabsolvovaly ZV s tříletým ročníkem a ZV vykonají proto, aby mohly být zařazeny do GZ.

Z tabulky č. 3 je patrné, že celkové počty zařazovaných klisen kolísají minimálně a není patrný žádný významný trend. Snižování počtu klisen v registru je způsobeno především selekcí v průběhu odchovu, když se ke svodům dostavují zvířata s plným původem a exteriérově relativně kvalitní. Méně kvalitní jedinci jsou často selektováni již jako hříbata.

Poměr počtu klisen zařazených do HPK a PK je v posledních dvou letech přibližně stejný a nížení počtu klisen v HPK není výrazem snížené kvality, ale přísnějšího posuzování v průběhu ZV a sjednocení hledisek posuzovatelů.

Tabulka 3: Vývoj počtu zařazených klisen

Rok	Zapsáno celkem	Zařazeno po ZV	HPK	PK	PPK (REG)
2006	32	25	22	7	3
2007	35	25	21	11	3
2008	37	21	21	12	3
2009	34	32	24	10	0
2010	25	22	19	4	2
2011	38	33	28	10	0
2012	42	34	31	11	0
2013	39	35	31	7	1
2014	30	25	18	11	1
2015	42	37	33	9	0
2016	36	28	26	9	1
2017	37	37	32	5	0
2018	36	36	24	12	0
2019	37	31	22	15	0
2020	21	21	14	7	0
2021	32	32	21	10	1
2022	29	29	16	12	1
2023	32	32	19	13	0
2024	33	29	21	7	1

0Zdroj: ÚEK Slatiňany

3. Aktuálně žijící hřebci a klisny

Hřebci

V ÚEK je k 31.12.2024 evidováno celkem 55 plemenných hřebců včetně 5 hřebců nově zařazených po VZH v Tlumačově 26.11.2024.

Graf 1: Věková struktura hřebců

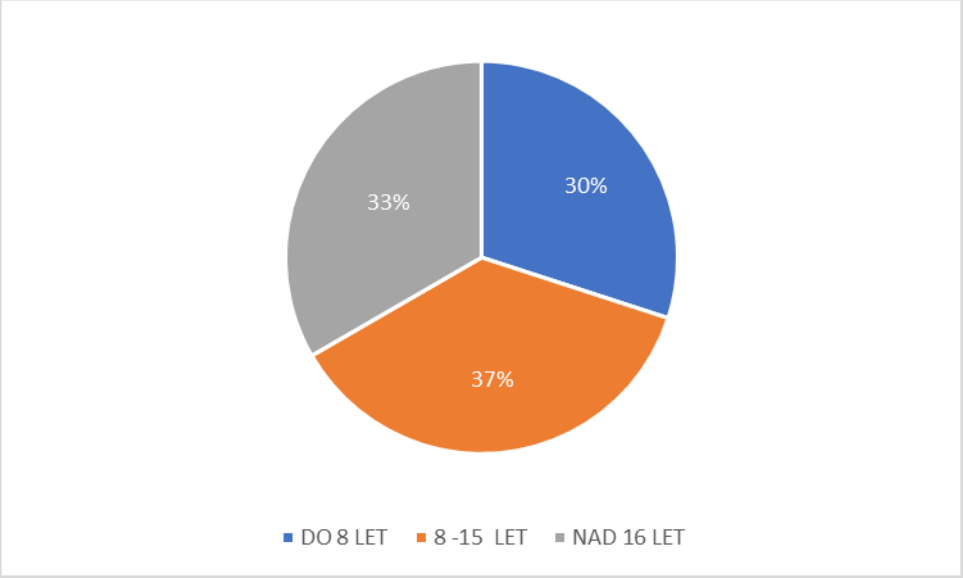

Graf 2: Věkova a početní struktura hřebců

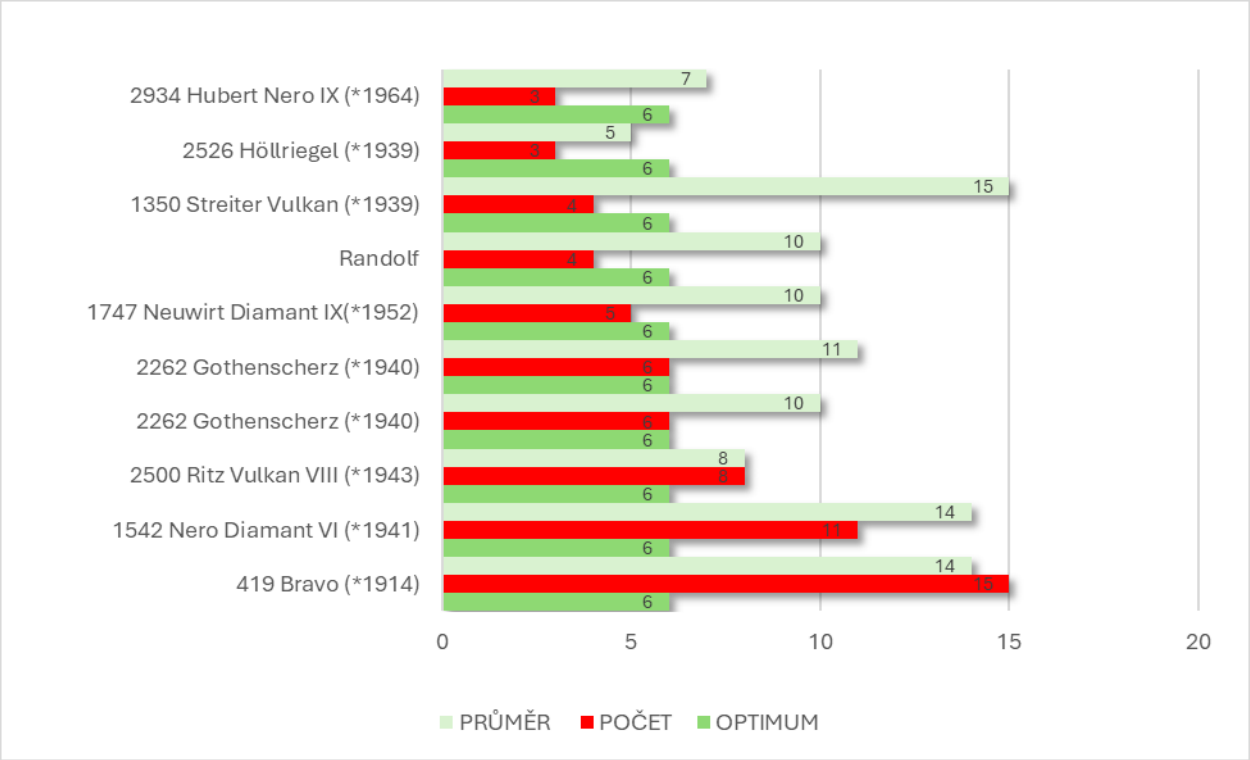

Z uvedených dat vyplývá, že je potřeba i nadále věnovat pozornost liniím ohroženým malým počtem zařazených hřebců (**2526 Höllriegel, 2934 Hubert Nero IX, Randolf, 2500 Ritz Vulkan**) nebo velkým podílem starých jedinců (**1350 Streiter Vulkan a 1747 Neuwirt Diamant IX**)
Zbylé linie **VIII,1542 Nero Diamant VI a 419 Bravo** jsou zastoupeny v dostatečném množství i vhodné věkové struktuře.

Tabulka 3: Hřebečci v odchovnách
ZH Tlumačov

67/356 GOPAR	23.02.2024	2328 GRINGO	2262 GOTHENSCHERZ
52/233 NAZIR	12.04.2024	2980 NICK	1542 NERO DIAMANT VI
64/134 SAPER	23.03.2024	1331 SARGON	1350 STREITER VULKAN
64/110 ŠEMÍK	31.03.2024	2922 NARYS	1542 NERO DIAMANT VI

67/240 HENOŠ	01.05.2023	2014 HENY	2526 HÖLRIEGEL
67/249 HENOS	08.02.2023	2014 HENY	2526 HÖLRIEGEL
64/83 HANS	21.05.2023	2923 HABY	2934 HUBERT NERO IX
67/242 HUBÍR-KL	26.05.2023	2923 HABY	2934 HUBERT NERO IX
64/104 SUK	29.03.2023	1331 SARGON	1350 STREITER VULKAN

ZH Písek

31/65 NADAR DUBNICKÝ	16.03.2023	1588 NACHO B	1542 NERO DIAMANT VI

Pro rok 2025 se rada plemenné knihy rozhodla zařadit do alternativního připařovacího plánu následující hřebce:

- 2923 HABY (2394 Hubert Nero IX)
- 3065 HONZÍK (2394 Hubert Nero IX)
- 3329 HEGAR (2526 HÖLRIEGEL)
- 3330 HELAN (2526 HÖLRIEGEL)
- 3064 GORAN (2262 GOTHENSCHERZ)
- 3061 SEDROS (1350 STREITER VULKAN)
- 1331 SARGON (1350 STREITER VULKAN)
- 3063 RENY (RANDOLF)
- 2703 RANGO (RANDOLF)

Klisny

*V ÚEK je dni 22.11.2024 registrováno celkem 753 plemenných klisen, z toho je 498 klisen v GZ SN.

Graf 3: Věková struktura klisen

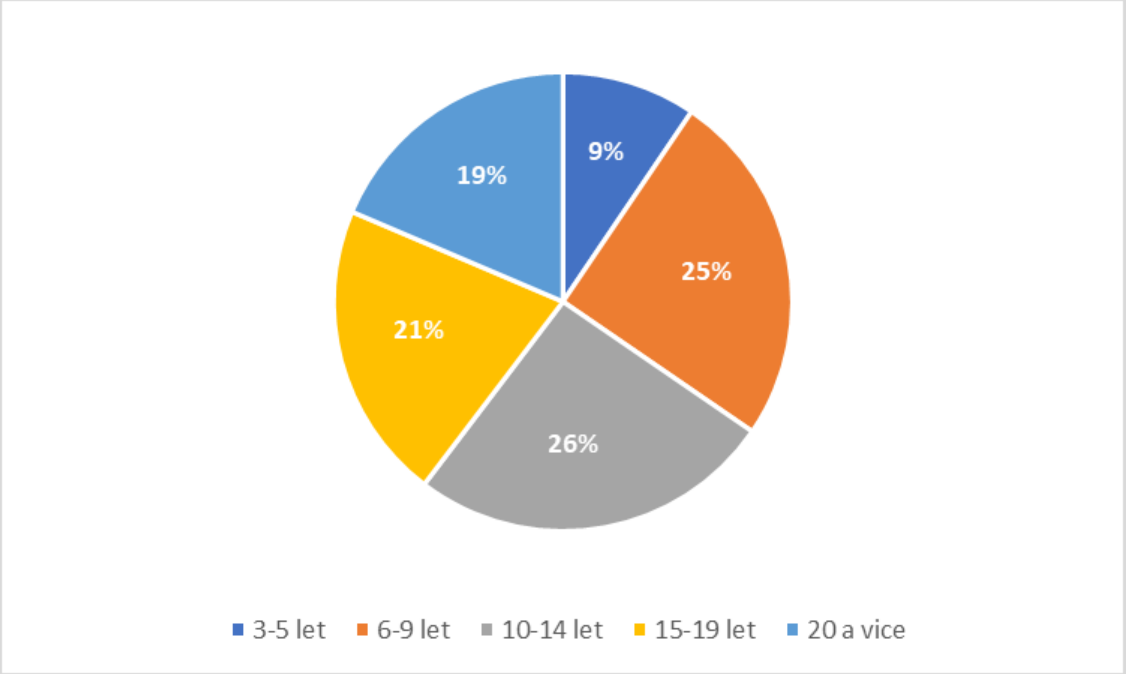

4. Reprodukční aktivita a výsledky reprodukce

Tabulka 4: Vývoj počtu připuštěných klisen

Rok přip.	SN		
	n Celkem	n ČP	% ČP
2006	157 (78)	152 (76)	97
2007	172 (80)	169 (80)	98
2008	162 (70)	158 (70)	98
2009	167 (70)	161 (68)	96

2010	155 (55)	150 (54)	97
2011	173 (79)	172 (79)	99
2012	151 (71)	151 (71)	100
2013	152 (71)	152 (71)	100
2014	167 (83)	164 (81)	98
2015	162 (80)	160 (79)	99
2016	170(82)	167(81)	98
2017	182(77)	177(77)	98
2018	159(73)	157(73)	99
2019	163(77)	162(77)	99
2020	135	135	100
2021	164	164	100
2022	112	112	100
2023	100	100	100
2024	65 (k 24.01.2025)		

Zdroj: ÚEK Slatiňany,

Legenda:

n Celkem - celkový počet zapuštěných klisen (v závorce je uveden počet klisen do 7 let) - pro rok 2020 údaj neuveden
n ČP - absolutní počet klisen zapuštěných v rámci čistokrevné plemenitby
% ČP - relativní počet klisen zapuštěných v rámci čistokrevné plemenitby

5. Výsledky výkonnostních zkoušek

Zkoušky výkonnosti klisen

ZVK proběhly v průběhu sezony na následujících místech a celkem se jich zúčastnilo 29 klisen

Krevlický Dvůr	11.05.2024
Klokočov	06.06.2024
Rosice	06.07.2024
Dolní Jelení	13.07.2024
ZH Písek	19.07.2024
Veselí nad Moravou	31.08.2024
Čakovičky	11.09.2023

Základní zkoušky výkonnosti hřebců

ZZVH na testačních odchovnách proběhly na 3 místech:

Krevlický Dvůr	23.09.2024
ZH Písek	24.09.2024
ZH Tlumačov	25.09.2024

Závěr testu chladnokrevných hřebců

Závěr testu proběhl v ZH Tlumačov dne 26.11.2024. Komise byla s průběhem testu a VZ spokojena a vybrala do chovu hřebce
3329 HEGAR, 3330 HELAN, 3331 NAVAHO, 3332 RYOS a 3333 BRYNET DUBSKÝ.

6. Letní vyrážka

Vyskytuje se u všech plemen koní bez rozdílu pohlaví a věku. Vznik a průběh onemocnění ovlivňuje genetická predispozice, stav imunity, metabolismus, krmení a prostředí, ve kterém se kůň nachází.
V populaci SN je dlouhodobě prováděna kontrola zvířat při všech svodech a chovatelských akcích. Záchyt LV u plemenných koní je minimální i z toho důvodu, že jedinci s LV vyrážkou nejsou obvykle plemenářsky využíváni. Slouží pouze jako pracovní koně nebo jsou včas odporaženi. Jedinec s prokazatelným výskytem LV je jako chovný materiál prakticky neprodejný.

7. Zařazení jedince do GZ

Populace genetických zdrojů (GZ) byly ustanoveny po roce 1995 s cílem shromáždit co nejvíce jedinců příslušných k daným plemenům s tím, že se s těmito populacemi bude dále pracovat tak, aby se udržely specifické znaky daného plemene a co možná nejširší genetická diverzita této populace.
Všechny populace GZ jsou od té doby postupně očišťovány od zbytků jiných plemen, která byla zejména v 60. - 80. letech použita v jejich šlechtění.
Pro plemeno slezský norik bylo v letech 2019 a 2020 **jednorázově** použito metody SNP. Jejím účelem bylo nalézt jedince s genetickým podílem jiných plemen vyšším než 12,5 %. Pro další rozhodování je pak podstatné, zda daný jedinec splňuje všechna kritéria pro zaevidování jako genetický zdroj. Všechny podmínky jsou uvedeny v platné Metodice uchování genetického zdroje plemene slezský norický kůň.

Řádné zařazení

S platností od 1.1.2021 může být jako GZ řádně evidován pouze jedinec, který:

- svými parametry odpovídá standardu plemene,
- je zapsán v Plemenné knize slezského norika,
- absolvoval a splnil stanovená kritéria zkoušek výkonnosti,
- má provedený vlastní test SNP se zjištěným výsledkem minimálně 87,5 % uznaných slezských genů nebo
- je potomkem takto prověřených rodičů s prokázaným testem parentity tj. shody původu potomka s oběma rodiči.

Mimořádné zařazení

Jedinci, kteří nesplňují podmínky pro řádné zařazení, mohou být zaevidováni po individuálním projednání a schválení národního koordinátora a Rady plemenné knihy slezského norika (RPK SN) v souladu s institutem mimořádného zařazení podle zákona 154/2000 Sb., § 14e, odst. 4, při dodržení následujících pravidel:

- **Hřebci**
  zařazení do plemenitby na omezenou dobu 4-5 let s individuálním připařovacím plánem a výběrem klisen dle konkrétní situace a potřeby zlepšení diverzity plemene. Potomstvo z tohoto spáření může být zařazeno do PK, pokud bude splňovat veškerá kritéria šlechtitelského plánu.

- **Klisny**
  Geneticky významné klisny, které odpovídají standardu plemene mohou být zařazeny do PK a zaevidovány jako GZ po individuálním projednání a schválení národního koordinátora a UChS.

- **Kryokonzervace**
  Z hlediska dalšího zařazování jedinců do GZ stále není jednoznačně stanoveno, jak bude posuzováno potomstvo z využití u zmrazených, jelikož u již nežijících hřebců a klisen nebyly provedeny SNP analýzy jako jedna ze základních podmínek pro zařazení.

8. Propagační aktivity a praktické využití zvířat

Veřejná informovanost

a propagace je prováděna především prostřednictvím časopisu KONĚ, který vydává ASCHK ČR za finanční podpory Ministerstva zemědělství ČR. Dále prostřednictvím internetových stránek SCHCHK www.schchk.cz, FCB svazu, dále na internetových stránkách ASCHK www.aschk.cz a v dalších médiích podle potřeby. Informace o závodech jsou průběžně prezentovány na sociálních sítích. Plemenná zvířata jsou předváděna na výstavách a chovatelských přehlídkách. Výsledky práce s GZ jsou prezentovány na pravidelných schůzích a setkáních chovatelů. Svaz chovatelů chladnokrevných koní vydává vlastní zpravodaj, ve kterém vyhodnocuje šlechtitelský program a informuje o výsledcích chovatele.
Na webových stránkách www.aschk.cz je zveřejněna plemenná kniha SN online. Koně zařazení do Národního programu jsou v této databázi označeni písmeny GZ.

Výstavy a chovatelské soutěže

16.-17.8.2024 se v areálu Equine sport center Olomouc výstava, jejíž součástí byl i moravský a národní šampionát tříletých chladnokrevných klisen a výstava hříbat ročníku 2024. Z pěti přihlášených tříletých klisen slezského norika dorazily pouze 2, což je pro národní šampionát opravdu málo. První místo získala klisna 67/933 Debie po 2868 Nacho Salazar ZV z matky 69/2 Olga po 2637 Ryo, jejímž majitelem je Jan Blizňák. Na druhém místě se umístila klisna 52/946 Blažena po 1593 Neros z matky 52/844 Berta po 2867 Streidar v majetku Gustava Krále.
Kolekce hříbat byla velmi vyrovnaná a na prvním místě se umístila klisnička Grácie po 2923 Haby z matky 67/55 Touha po 1443 Negir, která je v majetku Vítkovské zemědělské s.r.o. Druhé místo obsadila klisnička Gréta po 2328 Gringo z matky 69/2 Olga po 2637 Ryo, taktéž v majetku Vítkovské zemědělské s.r.o. Na třetím místě se umístila klisnička Láska z Těchova po 2202 Burbon z Lovčic z matky 63/773 Lucka po 2910 Biskup, jejíž majitelkou je paní Věra Svobodová. Na čtvrtém místě se umístil hřebeček Gopar (2328 Gringo x 67/320 Vabeka), majitelem opět Vítkovská zemědělská s.r.o. a na místě pátém hřebeček Raf (2691 Růfy x 70/803 Bessy), majitel Vladislav Němčák.

Mistrovství České republiky chladnokrevných koní

První říjnový víkend se v hřebčíně Františkův dvůr na Klokočově u Vítkova konalo mistrovství České republiky chladnokrevných koní.
Soutěž dětí do čtrnácti let, absolvovala čtyři děvčata. S připravenou tratí si nejlépe poradila domácí závodnice Tereza Zbranková s klisnou NS 67/583 Astra.

Titul mistra ČR v ovladatelnosti s kládou získal Michal Bančík s klisnou slezského norika 69/215 Nessie, kteří zvládli trať v čase 10:05:75. Druhou příčku obsadil Tomáš Ambrož se slezským norikem 67/581 Argon s časem 10:19:53. Tomáš Ambrož startoval také se svým druhým koněm, slezským norikem 72/137 Gustav.
Titul Mistra ČR v kombinované soutěži jednospřeží vybojovali René Ambrož a klisna SN 67/699 Boneta. Také 2., 4. a 5. místo patřilo slezským norikům.
Individuální soutěž v absolutním těžkém tahu vyhrál Tomš Ambrož se SN 67/581 ARGON. Vítězem soutěže v přepočtu na živou hmotnost koně zvítězil Jan Blizňák a plemenný hřebec SN 2326 Haby.
Vítězem a mistrem ČR v kombinované soutěži dvojspřeží se stal pan Vladimír Hajtmar s koňmi SN 67/547 Grafit a 6/93 Gone-N. I v této soutěži patřilo slezským norikům 2.,3. a 4. místo.